



80
SV

FACTS

Europeiska arbetsmiljöbyrån

Riskhantering – roller och ansvar



EU har tagit fram en strategi som bygger på bedömning och hantering av risker för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet. För att kunna genomföra effektiva riskbedömningar av arbetsplatsen måste alla berörda personer ha god kännedom om **den rättsliga ramen, koncepten, riskbedömningsprocessen** och den **funktion** som processens **huvudaktörer** ska ha ⁽¹⁾.

Rättslig ram

I EU:s ramdirektiv understryks den nyckelroll som riskbedömningar kan ha ⁽²⁾. Arbetsgivarna har allmän skyldighet att garantera arbetstagarnas säkerhet och hälsa i alla delar av arbetet. Med hjälp av riskbedömningar kan arbetsgivarna vidta nödvändiga åtgärder för att skydda de anställdas hälsa och säkerhet. Åtgärderna omfattar

- förebyggande av risker i arbetet,
- tillhandahållande av information och utbildning till arbetstagarna,
- lämplig organisation och adekvata hjälpmedel för att vidta de nödvändiga åtgärderna.

Ramdirektivet har införlivats i de nationella lagstiftningarna. Medlemsstaterna har dock rätt att anta strängare bestämmelser för att skydda arbetstagarna (se den särskilda lagstiftning som gäller i ditt land) ⁽³⁾.

Vad är riskbedömning?

Riskbedömning är en process för att utvärdera olika arbetsmiljörisker som uppstår till följd av faror på arbetsplatsen. Detta innebär systematisk granskning av arbetets alla delar där man bedömer

- vad som kan orsaka skada,

- om risken kan elimineras eller, om inte,
- vilka förebyggande åtgärder eller skyddsåtgärder som finns, eller bör finnas, för kontroll av riskerna.

Kom ihåg

- att en fara kan utgöras av vad som helst – arbetsmaterial, utrustning, arbetsmetoder, praxis – som kan orsaka skada,
- att en risk är sannolikheten, hög eller låg, för att någon ska skadas på grund av faran.

Hur bedömer man riskerna?

De vägledande principer som bör beaktas under riskhanteringsprocessen ⁽⁴⁾ kan delas upp i fem olika steg.

Steg 1 – Identifiera faror och personer i farozonen

Gå runt på arbetsplatsen och se efter vad som skulle kunna orsaka skada och identifiera arbetstagare som kan vara utsatta för farorna.

Steg 2 – Utvärdera och prioritera riskerna

Uppskatta de befintliga riskerna (hur allvarliga riskerna är, hur stor sannolikheten är för att en olycka kan inträffa etc.), och gruppera dem i prioriteringsordning. Det är viktigt att de åtgärder som ska vidtas för att eliminera eller förebygga risker prioriteras.

Steg 3 – Besluta om förebyggande åtgärder

Identifiera lämpliga åtgärder för att eliminera eller kontrollera riskerna.

Steg 4 – Vidta åtgärder

Vidta förebyggande åtgärder och skyddsåtgärder enligt en prioriteringsplan (alla problem kan sannolikt inte lösas omedelbart), och ange vem som ska göra vad och när, när en uppgift ska slutföras och de resurser som anslås för att genomföra åtgärderna.

Steg 5 – Övervakning och granskning

Riskbedömningen måste ses över regelbundet och hållas aktuell. Den ska även ses över vid betydande förändringar i verksamheten eller till följd av vad som framkommit vid utredningen av en olycka eller ett tillbud ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Innehållet i detta faktablad bygger på *Guidance on risk assessment at work* (Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, Luxemburg 1996).

⁽²⁾ Rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet.

⁽³⁾ Sverige: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>; Finland: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>.

⁽⁴⁾ Även om riskbedömningsprocessen i ditt land omfattar färre eller fler steg, eller om några av de fem stegen är något annorlunda, bör principen för riktlinjerna vara densamma.

⁽⁵⁾ Ett tillbud är en oavsiktlig händelse som inte lett till skada, sjukdom eller annan skadlig inverkan, men som hade kunnat göra det.

Vem gör vad?

Arbetsgivaren är skyldig att

- garantera arbetstagarnas hälsa och säkerhet i alla delar av arbetet,
- organisera riskbedömningen,
- välja ut den/de personer som ska genomföra bedömningen och försäkra sig om att de har rätt kompetens,
- bedöma riskerna och genomföra skyddsåtgärder,
- rådgöra med de anställda och deras företrädare och de personer som ansvarar för att genomföra riskbedömningen och vidta de förebyggande åtgärderna om hur riskbedömningen bör läggas upp,
- ha genomfört och dokumenterat riskbedömningar,
- dokumentera riskbedömningarna efter samråd med arbetstagarna och/eller deras företrädare eller till och med göra dem delaktiga i arbetet och ge dem tillgång till de dokumenterade uppgifterna,
- se till att alla berörda personer informeras om de eventuella faror och skador som de riskerar att exponeras för och om alla förebyggande åtgärder som vidtas för att förebygga sådana skador.

Vem ska genomföra riskbedömningen?

Det är arbetsgivaren som fattar det slutliga beslutet om vem som ska genomföra riskbedömningen. Den eller dessa personer kan vara

- arbetsgivaren,
- anställda som utsetts av arbetsgivaren,
- externa konsulter och tjänster **om** det råder brist på kompetent personal på arbetsplatsen.

Den eller de personer som får i uppdrag att genomföra riskbedömningen av arbetsgivaren måste ha kompetens för detta. I de flesta fall behöver de inte vara arbetsmiljöexperter, men de kan styrka sin kompetens genom att visa att de har

- (1) kunskap om de allmänna tillvägagångssätten för genomförande av riskbedömningar,
- (2) förmåga att tillämpa dessa kunskaper på arbetsplatsen och de uppgifter som ska genomföras, t.ex. att
 - (a) identifiera hälso- och säkerhetsproblem,
 - (b) utvärdera och prioritera behovet av åtgärder,
 - (c) föreslå tillgängliga alternativ för att eliminera eller minska risker och ange de relativa fördelarna med varje alternativ,
 - (d) utvärdera åtgärdernas effektivitet,
 - (e) stimulera till och informera om förbättringar av arbetsmiljön och god praxis,
- (3) förmåga att identifiera situationer där det inte är möjligt att bedöma risken utan hjälp och rekommendera ytterligare hjälp.

Arbetstagarna och deras företrädare

Arbetstagarna och/eller deras företrädare har rätt till/är skyldiga att

- bli tillfrågade om hur riskbedömningen kommer att organiseras och utse de personer som ska genomföra den,
- delta i riskbedömningen,
- informera sina överordnade eller arbetsgivare om risker som de upptäcker,
- rapportera om förändringar på arbetsplatsen,

- informeras om riskerna för deras hälsa och säkerhet och de åtgärder som krävs för att eliminera eller minska dessa risker,
- uppmana arbetsgivaren att vidta lämpliga åtgärder och komma med förslag om hur man kan minimera riskerna eller undanröja faran vid källan,
- samarbeta för att hjälpa arbetsgivaren att se till att arbetsmiljön är säker,
- rådfrågas av arbetsgivaren vid dokumenteringen av riskbedömningar.

Leverantörer/underleverantörer

När anställda från olika företag arbetar på samma arbetsplats måste varje arbetsgivares skyddsombud eller motsvarande ansvarig person utbyta information om befintliga risker och de åtgärder som krävs för att komma till rätta med sådana risker.

Riskbedömningsresurser

Det finns många resurser tillgängliga för att hjälpa företagen att genomföra riskbedömningar. Valet av metod beror på förhållandena på arbetsplatsen, till exempel antal anställda, typ av verksamhet och utrustning, arbetsplatsens speciella särdrag och eventuella specifika risker.

Mer information om riskbedömningsresurser finns på:
<http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>.

Deltagande riskbedömning

Arbetsgivaren eller arbetsgivarens företrädare bör inte genomföra riskbedömningen helt på egen hand, utan se till att arbetstagarna eller deras företrädare deltar. Samråd med arbetstagarna bör ingå i riskbedömningsprocessen och dessa bör informeras om slutsatserna av riskbedömningen och de förebyggande åtgärder som måste vidtas.

Samordning mellan arbetsgivarna

När man genomför en riskbedömning är det alltid viktigt att tänka på vilka anställda från andra företag som eventuellt kan befinna sig på arbetsplatsen (t.ex. städpersonal, privata vaktbolag, underhållspersonal) eller andra utomstående personer (t.ex. kunder, besökare, förbipasserande). De ska betraktas som personer i farozonen, men man bör även undersöka om deras närvaro kan ge upphov till nya risker på arbetsplatsen.

Anlita externa företag för att genomföra riskbedömningar

Oavsett vem som genomför riskbedömningen – också om man anlitar ett externt företag – är det arbetsgivaren som i sista hand är ansvarig för bedömningen.

Ytterligare upplysningar

Detta faktablad har framställts till stöd för den europeiska kampanjen 2008/2009 om riskbedömning. Fler faktablad i serien och mer information om riskbedömning finns på <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>. Denna resurs utvecklas och uppdateras fortlöpande.

Europeiska arbetsmiljöbyrån

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tfn: (+ 34) 94 479 43 60, Fax: (+ 34) 94 479 43 83

E-post: information@osha.europa.eu

© Europeiska arbetsmiljöbyrån. Kopiering tillåten med angivande av källan. Printed in Belgium, 2008

